בס"ד

שמעתא עמיקתא

גליון ש"ה – פרשת בהר בחוקותי – תשע"ז – קהילת חניכי הישיבות, רמות ב'

שמעתא אליבא דהלכתא

האם מותר לעשן ביום טוב

א. מלאכת אוכל נפש ביו"ט ודין "מתוך". **ב.** עישון בכלל אוכל נפש או כהנאת הגוף. **ג.** מלאכת הבערה. **ד.** מלאכת כיבוי. **ה.** שווה לכל נפש. **ו.** סתירת כלי. **ז.** מוחק. **ח.** עישון לפי הידע הרפואי של זמנינו. **ט.** טלטול סיגריות למי שנוהג איסור.

א. מלאכת אוכל נפש ביו"ט ודין "מתוך"

מבואר **במגילה** (ז:) דמלאכה שהיא לצורך אוכל נפש מותרת ביו"ט שנאמר "אך אשר יאכל לכל נפש וגו'". וע"כ הבערה לצורך בישול שריא, וכן הוא **בשו"ע** (סי' תצה, סי' תקיא). [וע' **במג"מ** (פ"א ה"ד), **המ"א** (רסי' תקיח) **ובאבנ"ז** (או"ח סי' תח)].

ואיתא **בביצה** (יב:) דמלאכה שהותרה לצורך או"נ, מתוך שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך, ובתנאי שיש בה צורך יו"ט קצת. וכן פסק **השו"ע** (סי' תקיח סע' א). וע"י מש"כ בגליונות קמ"א וקע"ו.

ויעויין עוד **בביצה** (כב:) **ובכתובות** (ז.) דמ"מ לא הותר אלא דבר השווה לכל נפש. והדין כן בין באוכל נפש בין במה שהותר מדין מתוך, כדמשמע בש"ס שם. וכן הוא **ברש"י** (ביצה כב: ד"ה ושמואל וכנ. ד"ה רבא). וכן משמע **בט"ז** (סי' תקיא ס"ק ו - ז). וכן הוא **בפמ"ג** (סי' תקיא מ"ז ס"ק ב) **ובמ"ב** (סי' תקיא ס"ק א). אלא דשוב העירוני **שבאמרי בינה** (יו"ט סס' ב) הביא **מהחינוך** (מצוה רחצ) דלענין צורך אכילה ושתיה ממש לא בעינן שווה לכל נפש, ורק בדבר שהוא להנאה בעינן שוה לכל נפש, וע"כ אפ' מאכל שאין דרך לעשותו אלא המלכים מותר לעשות אותו כל אדם, דמ"מ עיקר אכילה דבר השוה לכל נפש היא. וע' **בנשמ"א** (כלל צה אות ב) שדין דשווה לכל נפש הוא מה"ת, וכן הוא **בפמ"ג** (שם ס"ק וא"א ס"ק ד ועי"ש במ"ז ס"ק ב).

מעתה יש לדון לענין עישון האם הוא בכלל אוכל נפש השווה לכל נפש ומותר הוא ביו"ט, או לא.

ב. עישון בכלל אוכל נפש או הנאת הגוף

ראשית יש לדון אם עישון חשיב דבר שהגוף נהנה ממנו כאכילה ושתיה. דהנה כתב **המ"א** (סי' רי ס"ק ט) לענין ברכת הנהנין, צ"ע באותן שנותנים הטבאק לתוך השפופרת ומדליקין אותו, ושואבין העשן לתוך פיהם וחוזרים ופולטים אותו, אי דמי לטועם ופולט שא"צ ברכה, או דילמא דמי לריח שצריך לברך, ק"ו כאן שגם הגוף נהנה ממנו שהרבה שבעים ממנו כמו שאכלו ושתו. וצ"ע. מבואר שהגוף נהנה מהעישון ונותן הרגשת שובע כאוכל ושתיה. ולפי"ז י"ל דחשיב כאו"נ. ובדרך זה כת' **בשכנה"ג** (סי' תקסז) וע"כ ס"ל לאסור עישון בתעניות. [וע' **במ"ב** (סי' תקנה ס"ק ח) לענין ת"ב שהתיר לעשן אחר חצות].

אולם **במו"ק** (שם) דחה דברי המ"א שאין בזה שום צד אכילה כי אין הנאה לא לחיך ולא למעיים מתמרות עשן. ועי"ש שביאר שאין הנאה מהטבאק כי תחילתו וסופו מר, אלא ששב ההרגל טבע לרגילים בו. והביאו **המגן גבורים** (שם). וע"פ דבריהם כתב **המ"ב** (ס"ק יז) שאין לברך על העישון. ולפי"ז לכאו' י"ל דאין זה בכלל אוכל נפש כי שאפי' הנאה אין בו. אלא **שבתשובת דרכי נועם** (או"ח סי' ט ד"ה ומציצת) כת' דמציצת העשן דבר פשוט הוא שהשותים אותו יש להם הנאת נפש שנהנים בו, ע"כ. ונראה שק"ו בזמנינו שע"י תוספות שמוסיפים בטאבק נהנין ממנו. ומ"מ אכתי י"ל דלא מברכים ע"ז כמ"ש המו"ק שאין בזה משום אכילה דסו"ס אין כאן הנאה לא לחיך ולא למעיים.

ג. מלאכת הבערה

מעתה י"ל דעישון בכלל אוכל נפש הוא מחמת שהגוף נהנה ממנו וע"כ מותר לעשות הבערה לצורך זה כי מלאכה זו הותרה לצורך אוכל נפש כנ"ל. מיהו יש לדחות דכיון שאין כאן אלא הנאת הגוף (ולא אכילה ושתיה) אפשר שאין זה בכלל או"נ ומותר לעשות מלאכה עבורה דוקא אם נאמר מתוך שהותרה הבערה לצורך או"נ הותרה אף לצורך הנאת הגוף.

למדנו במשנה **בביצה** (כא:) דב"ה מתירים לחמם חמין לרגליו וכן מתירין לעשות מדורה להתחמם כנגדה. וכתב **הר"ן** שם בדף י"א ע"א (בר"י"ף ד"ה מתני' לא) דטעמא דשרו הני תרי מילי משום דמתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך, ע"כ. מבואר דרחיצה שהיא הנאת הגוף אינה בכלל אוכל נפש ולא הותרה אלא מדין מתוך. ולפי דבריו לא הותר אלא רחיצת מקצת גופו, אבל רחיצת כל גופו אסורה, וכמ"ש **התוס'** (ביצה כא: ד"ה לא) דלכל גופו אסור, דדבר השוה לכל נפש בעינן וזה אינו ראוי אלא לבנ"א מעוגנים, אבל ידיו ורגליו שווה לכל נפש. אולם **הרמב"ם** (יו"ט פ"א הט"ז) כת' דרחיצה וסיכה הרי הן בכלל אכילה ושתייה ועושין אותן ביו"ט שנא' אך אשר יאכל לכל נפש לכל שצריך הגוף, לפיכך מחמין חמין ביו"ט ורוחץ בהן פניו ידיו ורגליו, אבל כל גופו אסור משום גזירת מרחץ, ע"כ. ומשמע דהנאת הגוף בכלל צורך אוכל נפש. אלא דיש לדחות דדוקא רחיצה וסיכה שרי כי דינם כשתיה כמבואר בנדה (לב:). וכ"כ **השעה"צ** (אות ב) אליבא דהרמב"ם.

והב"ח (סי' תקיא אות א וסי' תקז אות ג) כת' לענין הדלקת מדורה להתחמם על ידה, דכיון שכל הגוף נהנה מגופו של הדבר, כאוכל נפש עצמו הוא, ושרינן ליה בלא מתוך, משא"כ רחיצת רגליו שאינו הנאה של כל הגוף ע"כ הורתה דוקא משום מתוך, ועי"ש שתמה על הר"ן שהרי הוא עצמו כתב כן בדף י"ז ע"ב (בר"י"ף ד"ה ומקשו). **והשעה"צ** (שם) כת' דמשמעות הרשב"א כהב"ח. ולפי הב"ח י"ל דנ"ד חשיב צורך אוכל נפש דהרי כל הגוף נהנה. [וע' **במ"א** (סי' תקא ס"ק ג) מש"כ ליישב דברי הר"ן].

אלא דעי' **במ"ב** (סי' תקיא ס"ק א) לענין לעשות מדורה שהביא סברת הר"ן בדף י"א, והוסיף די"א דכל מידי דהנאת הגוף בכלל או"נ הוא, ורק שיהא שווה לכל נפש. ומשמע דס"ל כעיקר כהר"ן. וע' **באמרי בינה** (יו"ט סי' ב ד"ה ע"פ מבואר).

ולפי"ז י"ל דלא מתירים מלאכה לצורך הנאת הגוף כצורך אוכל נפש. אלא **שבדרכי נועם** (שם) כת' די"ל דעישון קרוב הדבר דחשיב או"נ, לא מבעיא להרמב"ם דרחיצה בכלל אכילה כיון שהגוף שואף אותה הנאה והחיך נהנה ממנו, ואפי' לחולקים לענין רחיצה יודו כי עישון יש בו טעימה לחיך, ע"כ. ולפי דבריו, **להחינוך** (שם) דס"ל דלא בעינן באכילה ושתיה שווה לכל נפש אפשר דה"ה בזה. ואף אם לא נימא כוותיה ונאמר דאין זה חשיב או"נ, מ"מ הבערה לצורך זה מותרת דאמרינן מתוך שהותרה לצורך או"נ הותרה לצורך הנאת הגוף, כמבואר **בר"ן** (שם) לענין רחיצה. ונר' דלא גרע עישון מרחיצה כיון שהגוף נהנה מהמלאכה עצמה. תדע דמוגמר בסס' תקי"א אילו היה שווה לכל נפש היה מותר אע"פ שאינו אלא לתענוג. וכן מצינו **בראש"ש** (ביצה פ"א סי' יט) דאמרינן מתוך בכה"ג. וכ"כ **הגר"ז** (סי' תצה קו"א אות ד).

ד. מלאכת כיבוי

אלא דאכתי יש לדון האם יש לאסור העישון משום כיבוי, שהרי כל פעם שמניח לשאוב הוא מכבה. ומבואר בסימן תקי"ד דכיבוי אינו בכלל צורך או"נ (עי' להלן שיש חילוקים בזה). ואף "מתוך" מבואר **בראש"ש** (ביצה סי' ח) דלא אמרינן במלאכת כיבוי. וכן נקט **הב"ח** (סי' תקז אות ח). וכן פסק **המ"ב** (סי' תקיד ס"ק כג ושעה"צ אות לז) דלא כהרשב"א דס"ל דאמרינן מתוך במלאכת כיבוי. ועי' הטעם לזה **באג"מ** (או"ח ח"ד סי' קג ד"ה ועיין בראו"ש).

אולם יש לדחות דבנ"ד ליכא איסור, דומיא דמה שמצינו **בשו"ע** (סי' תקז סע' ד) לענין נתינת בשר על גחלים שאע"פ שמכבה הגחלים בתחילתו מותר מפני שהוא לצורך או"נ. ועי' **במ"ב** (סי' תקב ס"ק י) שפסק ע"פ המ"א (סי' תקז ס"ק י) דשרי בכה"ג כי הכיבוי הוא בשעת תיקון האוכל, (ועי"ש דיש מקילין אף שלא בשעת התיקון כל שאינו מכוין לכבות). וכן מצינו **בשו"ע** (סס' תקיא), עי"ש. ולפי"ז ה"ה בנ"ד כיון שהכיבוי הוא בשעת ומחמת בעירה לצורך אוכל נפש. ושו"ר שכ"כ **המו"ק** (שם).

ובאמת מצינו **למ"א** (סי' תקיד ס"ק ד) בשם **הכנה"ג** (סי' תרח) שכת' שאסור לשתות הטוטין (שקורין טבאק) משום מכבה. והמ"א כת' עליו דנר' דאסור כמו מוגמר דאסור משום שאינו שוה לכל נפש כמ"ש סי' תקי"א, ע"כ. מבואר שהכנה"ג אוסר משום כיבוי, ומהמ"א משמע דפליג עליו ולדעתו יש לאסור מחמת דלא חשיב שווה כל נפש.

ובהגהות חת"ס (סי' תקיד על המ"א ס"ק ד) הסכים לכנה"ג ושכן דעת **הקרבנן נתנאל** (ביצה פ"ב). אולם **הדרכי נועם** (שם ד"ה מ"מ מדברי) לא חשש לכיבוי כי הוא מאליו. ועי' בסמוך בשם הפנ"י, הביאור הלכה ועוד פוסקים, שמבואר דלא חששו לאיסור כיבוי. [וע' **בכת"ס** (או"ח סי' סו ד"ה ובכ"ז) שבסיגריה שרגילים להסיר הנשרף באצבע או לדוחפו בקיר וכמה פעמים נופל אש וניצוצות שיש בהם ממש, ויש בו משום כיבוי. והביאו **ברב פעלים** (ח"ב או"ח סס"י נח), וכ"כ **הביאור הלכה** (סס' תקיא). והעירוני שבזמנינו מחמת שחומר שבסיגריה טחון דק א"צ לדחפו בקיר ואין בניצוצות ממש, ואף שלפעמים יש ניצוצות קטנים אין בזה משום פס"ר. ועי' **בדרכי נועם** (שם) שאם אינו מתכוין וגם לא הוי פס"ר שרי].

המשך בעמ' הבא

פניני הלכה

הלומדים בליל שבועות האם יברכו על כל כוס וכוס ששותים

יל"ע באדם הלומד בליל שבועות ומידי פעם מספיק מלימודו לאכול או לשתות, כיצד ינהג בכל פעם שאוכל או שותה לענין ברכה ראשונה ואחרונה.

א - מצינו ברמב"ם (פ"ד מהל' ה"ז) שכתב - גמר בלבו מלאכול או מלשתות ואח"כ נמלך לאכול ולשתות, אע"פ שלא שנה מקומו, חוזר ומברך. ואם לא גמר בלבו אלא דעתו לחזור ולשתות או לאכול, אפילו פסק כל היום כולו אינו צריך לברך שנית.

ומבואר דלענין ברכה ראשונה כל שלא סילק דעתו מלאכול ולשתות אין צריך לחזור ולברך. וא"כ לכאו' נמצא דהלומד ותוך כדי לימודו אוכל או שותה, ולאחר כמה שעות שוב חוזר ואוכל או שותה, אינו צריך לחזור ולברך ברכה ראשונה, כל שלא גמר בלבו להפסיק מלאכול או לשתות ולא שינה מקומו.

אלא דמצינו **במג"א** (סי' קפ"ד ס"ק ט') שכתב - נ"ל דמי שרוצה לפטור שני אכילות או שני שתיות בברכה אחת, ושהה בינתיים כדי שיתעכל, צריך לחזור ולברך ברכה ראשונה. וכן פסק **שו"ע הרב** (סי' קפ"ד ס"ו). ומבואר דס"ל כל שעבר שיעור עיכול צריך לחזור ולברך ברכה ראשונה [ויעוי"ן **במשנ"ב** סי' ק"צ ס"ק י"ח שכתב דשיעור עיכול של שתיה אינו גדול כ"כ. אולם לא פירש שיעורו].

איברא דמדברי הרמב"ם לא משמע הכי. וכבר מצינו **בגינת וורדים** (או"ח כלל ג' סי' כ') שכתב דלא קפדינן אשיעור עיכול אלא לענין ברכה אחרונה, אבל לא לענין צירוף עם ברכה ראשונה, כיון שדעתו לאכול או לשתות. וכבר בא דין זה מפורש בדברי הרמב"ם (פ"ד מהל' ברכות ה"ז) ואין עליו תשובה, שבירר דבריו הרבה שאפי' הפסיק כל היום שפיר דמי, כ"ש שצירף בדבריו שתיה לאכילה, ובשתיה נראה דבציר שיעורא מאכילה ובמעט זמן הולכת הנאתה. ע"ש.

ואכן **בערך השולחן** (או"ח סי' קפ"ד ס"ק ה') כתב להעיר על דברי המג"א דאישתמיטיה מ"ש הרמב"ם (פ"ד מהל' ברכות ה"ז).

וכן **באבן העוזר** (סי' קפ"ד) כתב על דבריו המג"א דדבריו דברי נביאות, ולהדיא איתא **ברמב"ם** (פ"ד מהל' ברכות ה"ז) דא"צ לחזור ולברך. וכן מוכח **ממתני'** (ברכות מב:) דבא להם יין שלפני המזון פוטר את יין שלאחר המזון, אע"ג דאם נשתהה עד שצמא הוי שיעור עיכול בשתיה כמבואר בס"ח. וכן משמע **בטור** בסי' קע"ד בשתיית משקין אף שחזר וצמא נפטר בברכה ראשונה. וכן פשוט.

וכדבריו כתב לדינא **בדרך החיים** (דין לקבוע ברכה במקום סעודה ס"ד) - אף אם נתעכל המזון במעיו א"צ לברך המוציא קודם שבירך אם לא הסיח דעתו (אה"ע דלא כמגן אברהם).

[**ובמשנ"ב** (סי' קפ"ד ס"ק י"ז) כתב - ואם רוצה לאכול עתה מחדש (אחר שנתעכל המזון שבמעיו), דעת המג"א שיחזור ויברך המוציא אפי' לא הסיח דעתו עדיין, דכיון שנתעכל המזון הפסיד גם ברכה ראשונה. אבל הרבה אחרונים פליגי עליה וסברי דברכה ראשונה לא הפסיד כל שלא הסיח דעתו בינתיים].

ונמצא דאם לא הסיח דעתו מלאכול ולשתות, אין לו לחזור ולברך אע"פ שעבר שיעור עיכול מאכלתו ושתייתו הראשונה [ואף דיש מקום לומר דדברי הרמב"ם לא קאי אלא לענין הישוב בסעודה, וכמ"ש **החוקי חיים** (או"ח סי' א'). מ"מ מידי ספק לא יצאנו וספק ברכות להקל].

ב- אלא דאכתי יל"ע בדבר, דהנה בסי' ק"צ ס"ב כתב **המחבר** - אחר ששתה כוס של ברכה המזון יברך ברכה אחת מעין ג'. וכתב שם **המג"א** (ס"ק ג') - ואם דעתו לשתות עוד לא יברך אלא לבסוף וכו'. ודוקא כשדעתו לשתות מיד, דאי לאו הכי יש לחוש שמא יתעכל. והובאו דבריו **במשנ"ב** שם (ס"ק ח') [והוסיף וכתב דעיכול של שתיה אינו גדול כ"כ].

וכתב ע"ז **הבה"ל** (ד"ה אחר ששתה וכו') - ונראה שכוונת המג"א הוא דיצטרך ע"י זה לברך עוד ברכה ראשונה על השתיה שישתה אחר כך מחדש, ואזיל לטעמיה לעיל בסי' קפ"ד ס"ק ט'. אך הרבה אחרונים הסכימו שם לדעת אבן העוזר בזה שכל שלא סילק דעתו מהאכילה או מהשתיה לא נתבטלה ברכה ראשונה אפי' שהה כל היום, כמ"ש במשנ"ב לעיל (ס"ק י"ז) ע"ש. וא"כ לכאו' אין מקום לדברי המג"א גם בסעיף זה. אכן לבי מגמגם בזה, דנהי דאם שהה הרבה לא נתבטלה ברכה ראשונה כיון שלא הסיח עכ"פ דעתו, מ"מ מאן יאמר לן דרשאי לעשות כן, דהרי עכ"פ מפסיד ברכה אחרונה של אכילה ושתיה זו, ומה שיברך לבסוף לאחר אכילה ושתיה שניה לא מהני כלל לזה כיון שכבר נתעכל והוי כמי שאינו. ומה גם שמצוי כמה פעמים שבהמשך איזה זמן

ה. שווה לכל נפש

והנה מבואר לעיל דדעת המ"א לאסור עישון ביו"ט מחמת שיאנו שווה לכל נפש. וכן נקט **הפנ"י** (שבת לט: על תוס' ד"ה וב"ה מתירין), אלא דשוב כתי' שיש להתירו מחמת שהוא לבריאות הגוף, לעכל המזון ולתאוות המאכל, א"כ אף שיש מעשנין משום תענוג אפי"ה אין לאסור בשביל כך, דאטו משום שהוא נמי לתענוג מיגרע גרע. ואי משום שיש שאין רגילין בו, אפי"ה לא גרע מזיעה דודאי כמה וכמה בנ"א אין רגילין בכך אפי"ה שרי מדאו', ולא אסרו חכמים אלא משום רחיצה וגזרת הבלנין, ע"כ. **ובהגהות חת"ס** (שם) הביא דבריו ומ"מ אסר משום כיבוי כנ"ל. [ועי' **באמרי בינה** (יו"ט סס"י ב ד"ה והנה הא) שתמה שדבר שהוא לרפואה אינו חשיב שוה לכל נפש אם אינו דבר אכילה או שתיה כמבואר ברמב"ן (תוה"א שער המיחוש סי' ב). והעירוני דיש לחלק דשאני התם דאינו חזי אלא לחולים, אבל הכא הוי רפואה אף לבריאים חשיב שווה לכל נפש].

ובדרכי נועם (שם ד"ה ומציצת) כתי' דהוא שווה לכל נפש דמיעוטא דמיעוטא הם שאין שותים אותו (ועי"ש שהתיר משום טעמים שהובאו לעיל). **והפמ"ג** (סי' תקיא מ"ז ס"ק ב) התיר משום שהוא לרפואה, ובפרט כהיום ממש שווה לכל נפש. **והברכ"י** (סי' תקיא אות ב) כתב להתיר כי הוא עונג י"ט והוא שווה לכל נפש. ואין לאסור משום שמא יבואו לכבות, דאין לנו לגזור גזירות מדעתנו. ובפרט עתה דרוב השותים שותים בי"ט בגלילותנו. [ועי' **בשע"ת** (סי' תקיא ס"ק ה, ועי' סי' רי ס"ק ט) שכתי' שנהג שלא לעשן ביו"ט א' ובי' ימים של ר"ה, (ומ"מ היה מפרש בפה שאינו עושה כן משום סרך של איסור, ע"מ שיהיה מותר בעת הצורך, מאחר שרבים מתירים)].

ולמעשה **בביאור הלכה** (סי' תקיא על סע' ד ד"ה אין עושין) פסק להתיר באותן מקומות שהעולם רגילין בזה והוא דבר השוה בכל נפש דאל"ה מדינא אסור, ע"כ. ומשמע מדבריו דאזלינן בתר הרגילות באותו מקום ולא בתר העולם, וכן משמע מהבכר"י הנ"ל. ודלא **כהפמ"ג** (סי' תקיא א"א ס"ק ט) שהסתפק בזה. ומשמע עוד שדי בזה שיש רגילות אע"פ שאין רוב (ומש"כ בסוף דבריו "כל" נראה דהוא לאו דוקא). וכן משמע מהבכר"י הנ"ל. דלא כמו שמשמעות **הפמ"ג** (שם ס"ק ד) **והאמרי בינה** (שם) דשווה לכל נפש היינו כשרוב בנ"א עושים כן. וכן משמע **מהכת"ס** (או"ח סי' סח) ועי' בלשון **הפנ"י** הנ"ל. ואע"פ שכתי' **המ"ב** (סי' תקיא ס"ק כה) שדבר שעשירים עושים חשיב שווה לכל נפש אם עניים גם מתאווים לעשותו אלא שאינו מצוי להם. שאני התם שרק עשירים עושים ולא עניים ממילא לא חשיב שווה לכל נפש (לולי שהעניים נמי מתאווים לעשותו), אבל הכא דגם עניים וגם עשירים עושים אפי' אם אחרים לא מתאווים אכתי חשיב שווה לכל נפש].

ו. סתירת כלי

והנה אין לאסור העישון הסיגריה מחמת סתירת כלי, דכבר הוכיח **ברב פעלים** (ח"ב או"ח סי' נט ד"ה גם דברי וד"ה וכן מצינו) שאין הסיגריה חשיבא כלי. ובר מן דין אף אם נימא שהסיגריה בכלל כלי, אכתי אין איסור לשורפה, כמבואר **המ"א** (סי' תקא ס"ק יג) שכתב דהא דשרי להסיק בכלים ולא חששו למלאכת סותר, הוא משום שההבערה גופא הויא מלאכה והותרה לצורך, וה"ה סתירה, ונהי דאסור לבקע כלי לצורך אוכל נפש היינו משום דהיא מלאכה בפנ"ע, ע"כ.

ז. מוחק

אלא דאכתי יש לדון משום מוחק באותיות המודפסות בסיגריה. דהנה **הפמ"ג** (סי' תקיא מ"ז ס"ק ב) כתב לענין עישון ביו"ט דאע"פ דשרי מ"מ יש להיזהר שלא לקרוע הנייר ביו"ט אלא יש לקרעו מעיו"ט. כמו"כ נייר שכתוב בו אותיות יש לאסור דהוה מוחק מדרבנן. וכן נקט **הכת"ס** (או"ח סי' סו ד"ה ובכ"ז) שיש משום מחיקה בהדלקתו. וכ"כ **הקשו"ע** (סי' צח אות לב).

אלא דלכאו' יש לדון להתיר ע"פ מש"כ **המדכי** (שבת פ"ז סי' שסט) בשם רבינו מאיר, על עוגות שכותבים עליהם אותיות ותיבות אע"פ דמשום מוחק דאו' ליכא דמוחק ע"מ לכתוב בעינן, מ"מ איסורא דרבנן מיהא איכא, ומ"מ בתינוק אין לחוש דקטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו היכא דלא ספינן ליה בידים. וכן פסק **הרמ"א** (שם סע' ג). אולם **בדגמ"ר** (שם) כתי' דלא מבעיא לדעת התרוה"ד המובא במ"א (סי' שיד ס"ק ה) דבאיסור דרבנן פס"ר שרי דה"ה בנדון של המרדכי, אלא אפי' להמ"א דפליג שם הרי היכא דאינו מתכוין ומקלקל ועושה כלאחר יד גם הוא מודה דשרי, כ"ש אם אינו שובר בידו רק בפיו דרך אכילה. והמהר"ם שאסר היינו כי היו רגילים לכתוב בכוונה שיאכל התינוק לסגולה להתחכם, ע"כ. ולמעשה כתב **במ"ב** (סי' שמ ס"ק טו) דכשאינו שובר במקום האותיות בידו רק בפיו דרך אכילה יש להתיר, ע"כ.

ולפ"ז ה"ה בנ"ד דהרי במחיקה מדרבנן ושלא כדרכה עסקינן, וכן לא הוי מחיקה בידים, דשרי (ועוד דלא אכפת ליה במחיקה זו והוי פס"ר דלא ניחא ליה). ואף **שהחזו"א** (סי' סא ס"ק א) פקפק בהיתר זה. מ"מ אפשר דיודה בנ"ד שהרי הכא י"ל דקיל טפי וכמ"ש **האור שמח** (שבת פכ"ג סה"ב) דבאופן זה ששורף הכתוב על הנייר לא חשיב מלאכה כלל. ואע"פ שהר"מ הנ"ל משמע דס"ל דיש מחיקה בכה"ג, יש לחלק כמו שראיתי בשם **הגרנ"ק שליט"א** (חוט שני שבת) דשאני התם דהמחיקה נעשית בזמן לעיסת העוגה ואז הוי מחיקה גמורה וכעין קריעת נייר שיש ע"ג אותיות.

והגרשז"א זצ"ל (מנח"ש תנ' סס"י לד) כתי' כהאור שמח והביא דוגמא לזה מסי' שי"ד ס"א שהגר"א הכריע דאין סתירה בכלים אם שורף את הכלי, וכ"כ הביאור הלכה (שם סע' ח), לענין חותך החוט של מחרוזת תאנים. אלא שעיי"ש שכתי' שמהחומרא שלא לחתוך עוגה שיש עליה אותיות מוכח דאסור, ומ"מ יש תקנה לטשטש מעיו"ט את האותיות שהרי טשטוש אין בו איסור מחיקה אף מדרבנן אא"כ מוחקו ע"מ לכתוב, אלא שלדעת החיי"א שבכל גוונא איכא איסור דרבנן לא מהני עצה זו, ע"כ. וכן **ההר צבי** (ט"ל הרים מוחק סי' ב טללי שדה) פקפק על סברת האור שמח. ומ"מ אכתי יש להקל לפי סברת המ"א מובא לעיל באות ו' דמסיקין בכלים ואין משום איסור סתירה. ושו"מ **בשש"כ** (פי"ג הגה לד) שכתי' דשוב א"ל **הגרשז"א זצ"ל** דבנ"ד אפשר להקל מטעם זה. (**ובאור לציון** (ח"ג פ"כ הגה ב) כתי' דטוב להיזהר למחוק את האותיות הכתובות על הסיגריות מעיו"ט מחשש מחיקה ביו"ט או שלא לעשן אלא עד האותיות).

ח. עישון לפי הידע הרפואי של זמנינו

אלא דכ"ז בזמן שהיו סבורים שהעישון היה טוב לבריאות, אבל בזמנינו שלפי הרופאים הוכח מעל כל ספק שעישון ואפי' מעט, מרבה הסיכויים למחלות שיש בהם סכנת נפשות, מחלות ריאה קשות, לב וכלי דם ושיתוק מוחי (ר"ל), כמו שהביא **בנשמת אברהם** (סי' תקיא עמ' תרסח). לא שייך סברת הפנ"י ודעימיה הנ"ל שנקט שאינו בכלל דבר שהוא רק למעוגנים כי הוא מועיל לרפואה וע"כ הוא שווה לכל נפש.

אולם יש לדחות שאף בזמנינו כיון שהרבה אנשים עדיין מעשנין (ועי' לעיל בשם הבאו"ה שמשמע דלא בעינן רוב אלא שאנשים רגילין בזה), מחמת שהגוף נהנה אין זה דומה למוגמר שהוא רק למעוגנים (ותדע דבזמנינו יש הרבה מאכילים שיש בהם חומרים המזיקים לגוף ולא מצינו שאסרו אותם לבשלם וכדו' ביו"ט אע"פ שהרבה נמנעים מלאכלם). ועי' **באג"מ** (חו"מ ח"ב סי' עו) בענין עישון בימי חול דכיון דכל החולים הנמצאים בבתי החולים וגם בצירוף אלו שלא באו לבתי החולים הוא מיעוטא לגבי אלו דעלמא שנמצאו בבתיהם שלא נחלו כלל בחשש כזה אמרינן שומר פתאים ה'. וכ"כ **באור לציון** (שם) להתיר בחול וכתי' דאף ביו"ט שרי דהרבה רגילין בזה וע"כ שווה לכל נפש הוא (ועיי"ש שאף אלו המעשנים שלא מחמת צורך גדול, אלא כמתעסק בעלמא בזמן הבטלה, ג"כ יש להם על מה שיסמוכו. ודלא **כהשד"ח** (אס"ד מע' יו"ט סי' א ס"ק ב ד"ה ומ"מ) שהחמיר בזה). ושו"ר **שהאג"מ** (או"ח ח"ה סי' לד) גופא התיר בזה כי מעשה שמאות מליונים אנשים בעולם עושים נחשב שווה לכל נפש, ומ"מ ודאי ראוי לבעל נפש להחמיר. וכן פסק להתיר **בעל השבט הלוי** (מבית לוי ח"י עמ' מז). וכן הוא **בשש"כ** (פי"ג אות ז). מאידך דעת **הצי"א** (חט"ו סי' לט) לאסור העישון אף בימי חול משום ונשמרתם, והביא **מבעל הח"ח** (ליקוטי אמרים פי"ג וזכור למרים פכ"ג) שכתי' לאסרו מכמה טעמים, ובינהיכם מטעם זה (ושם כתי' הח"ח שבזמנו אמרו הרופאים שהעישון מזיק לחלושי כח). וכן ראיתי דס"ל **לחזו"א** (דינים והנהגות פי"ח אות ה) **והגרי"א זצ"ל** (קובץ תשובות ח"ב סי' לב) שאין לעשן ויו"ט.

ט. בטלטול סיגריות למי שנוהג איסור

ולענין בטלטול סיגריות ביו"ט למי שנוהג איסור לעשן, יעו"י **בשער המלך** (לולב פ"ז הכ"ה) דס"ל דאינם מוקצה כי חזו למקילים. וכן פסק **האור לציון** (שם). אולם **המחז"ב** (סי' תקיא אות ב) חולק וס"ל שאם נוהג איסור מעיקר הדין הם מוקצה בשבילו, ואם נוהג איסור מחמת חומרא אינם מוקצה. והביאו **השע"ת** (שם). וכן פסק **החזו"א** (סי' מט ס"ק טו - טז). ונר' דרוב אנשים שלא מעשנים ביו"ט אין להם דעה לאסור כי אין הדבר בידם, אלא חוששים לדברי האוסרים וא"כ י"ל דאף להמחז"ב לא חשיב מוקצה עבורם. וכעין זה מצינו **במנח"ש** (תנ' סי' ק סוף אות ג). (ואף אם יו"ט חל במוצ"ש אינם מוקצה דלא אמרינן מגו דאתקצאי מחמת יום שעבר כמבואר **בביאור הלכה** (סי' תרסה ד"ה אתרוג)). ועי' **בארחות רבנו** (ח"ב עמ' קו) שהובא שהחזו"א החמיר בזה. והארכנו בס"ד בגליון רס"א.

מסקנא דדינא

העולה לדינא, **א'** יש אומרים, שמאחר שעל פי הרפואה העישון מזיק לגוף, אסור לעשן אף בימות החול משום "ונשמרתם מאוד לנפשותכם". ויש מקילים משום שומר פתאים ה'. ומ"מ לכל הדעות ראוי להימנע מכמה טעמים. **ב'** נחלקו הפוסקים האם מי שנוהג היתר לעשן מותר לו לעשן ביו"ט. ויש להחמיר, וכן נהגו.

נשתנה רצונו או מטריד מאיזה דבר ואינו אוכל ושותה עוד וא"כ בודאי מפסיד ברכתו לגמרי.

והשתא י"ל דכיון דצריך לברך ברכה אחרונה ע"מ שלא יעבור שיעור עיכול, שוב צריך לחזור ולברך ברכה ראשונה על מה שישתה בעתיד. ואכן מכח דבר זה עלה לדינא **במנחת יצחק** (ח"ה סי' ק"ב) דהיכא דיש חשש עיכול בין כוס לכוס מהנכון לברך ברכה ראשונה ושניה על כל כוס וכוס.

ג- והנה מ"ש דכל שמברך ברכה אחרונה צריך לחזור ולברך ברכה ראשונה. כן נראה מדברי **הרמב"ם** (פ"ז מהל' תפילה הט"ו-ט"ז) שכתב - בשבתות וימים טובים שהתפלה שבע ברכות וכו' צריך להשלים מאה ברכות מברכות של פירות. כיצד, אוכל מעט ירק ומברך לפניו ולאחריו, וחוזר ואוכל מעט מפרי זה ומברך לפניו ולאחריו, ומעט מפרי זה וחוזר ומברך לפניו ולאחריו. [ואע"פ **שבלח"מ** (שם) פירש דכוונת הרמב"ם שאם אכל ירק ולא היה בדעתו לאכול יותר בעת ההיא, כשיעבור אותו העת צריך שיחזור ויאכל מאותו הפרי כדי להשלים. מפשטות הרמב"ם אין נראה כן].

אולם באמת לאו מילתא פסיקתא היא, דיעויין **במג"א** הנזכר על דברי המחבר בסי' ק"צ ס"ב דאחר ששתה כוס של ברכת המזון, שכתב (בס"ק ג') - ואם דעתו לשתות עוד לא יברך אחריו. ונ"ל דאם טעה ובירך אחריו אין צריך לברך בתחילה כיון שהיה דעתו לשתות עוד. ע"כ. ומשמע דס"ל דברכה אחרונה לא הוי הפסק.

ואע"פ **דהמאמר מרדכי** (ס"ק ה') כתב להשיג על דברי המג"א, דלא ידע איך כתב כן בפשיטות בלי שום ראיה, ויש להביא ברורה להיפך ממ"ש בסי' תע"ז דאם נזכר אחר שבירך ברכת המזון שלא אכל אפיקומן צריך לחזור ולברך. [ואף **הא"ר** (ס"ק ג') כתב להעיר על דבריו דלא עדיף מכוס של ברכת המזון דהוי הפסק. וכתב דאולי טעה שאני].

מ"מ הא חזינן דדעת המג"א ס"ל דברכה אחרונה לא הוי הפסק. וכן פסק **בקרית מלך רב** (שו"ת סי' ט) דכל שבשעה שטעה ובירך היתה דעתו לשתות עוד אח"כ [אלא שטעה ובירך מחמת שסבר דצריך לברך ברכה אחרונה], א"צ לחזור ולברך. והובאו דבריו בהגהות **הרעק"א** (על המג"א שם).

ולענין קושיית המאמר מרדכי [והא"ר], י"ל דס"ל למג"א דשאני בהמ"ז דהוי סילוק טפי וע"כ צריך לחזור ולברך.

אלא דאכתי תקשי מדברי הרמב"ם [ודוחק לבאר דבריו כמ"ש בלח"מ]. ואפשר דס"ל למג"א דשאני התם דמעיקרא דעתו בברכתו לא הייתה אלא על פרי זה, ועל כן ס"ל לרמב"ם דאין ברכתו חלה על שאר הפירות ושפיר מצי לברך ברכה אחרונה ואח"כ לחזור ולברך ברכה ראשונה על פרי אחר. משא"כ בנידון המג"א דמעיקרא היתה דעתו בברכתו אף על שאר היין, וע"כ א"צ לחזור ולברך ברכה ראשונה מחמת שבירך ברכה אחרונה.

ואם כנים דברנו, נמצא דאם בשעה שמברך היתה דעתו על דבר מסויים שאוכל או שותה בלבד, כגון על הפרי או הכוס שלפניו בלבד. שפיר י"ל דאחר אכילתו ושתייתו יברך ברכה אחרונה, וכאשר יחזור ויאכל או ישתה שוב דבר אחר יחזור ויברך ברכה ראשונה. אבל היכא דבשעה ראשונה היתה דעתו בסתמא, כגון שהיה לפניו בשעת ברכתו בקבוק שתיה ולא ידע כמה ישתה, ועל כן לא היתה דעתו דוקא על הכוס שמזג ותו לו. או שהיו לפניו פירות הרבה ולא היה בדעתו בשעת הברכה רק על פרי מסויים. אע"פ דיש לו לברך ברכה אחרונה אחר גמר אכילתו ע"מ שלא יעבור זמן עיכול ויפסיד הברכה. מ"מ לענין ברכה ראשונה על אכילתו השניה מידי ספק לא יצאנו.

ואע"פ דבאופן שבירך ברכה אחרונה ועבר זמן עיכול מאכילתו הראשונה, צריך לברך ברכה ראשונה אף לדעת המג"א מחמת שנתעכלה אכילתו הראשונה, מ"מ אנן מידי ספק לא יצאנו, דהא אכתי יש מקום לחשוש שמא ברכה אחרונה לא הוי הפסק ושמא שיעור עיכול נמי לא הוי הפסק.

פניני מופר

עניני שבת קדש

סעודה שלישית (ד)

ענין רעוא דרעוין, שהוא זמן מקור הרצון - "ענין רעוא דרעוין בסעודה השלישית. הנה העליות בשבת עולות מעלה מעלה עד עת המנחה שעולה למקור הרצון, והיינו שהוא למעלה מהטעם, וכדרך שאמרו אין טעם לרצון, וא"כ אף שאין ישראל ראויין ח"ו ג"כ הקדוש ברוך הוא בוחר בהם, אף שמצד הטעם אין ראוי לבחור בהם, אעפי"כ הקדוש ברוך הוא בוחר בהם, א"כ כמים פנים אל פנים נתעורר ג"כ אצל איש ישראל אף שאינו עתה כמדרגה ההיא ועומד במדרגה היותר שפלה לומר מה בצע כי נעבוד את אלקים ח"ו וכדומה, אעפי"כ אז באה התעוררות אליו מצד מה, והכח ההוא עוזר לו בששת ימי המעשה איך שהוא שלא יפול ח"ו. והבן". (שם משמואל, יתרו תרע"א)

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"

הגליון נתרם בעילום שם **להצלחת התורם ומשפחתו** – לשאלות והערות בעניני הגליון ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503

© **שמעתא עמיקתא** – להפצת הגליון במקום מגוריכם או לימודכם נא לשלוח בקשה לדוא"ל: AMIKTA571@GMAIL.COM

דפים צבעונים 631-0107